

Posudek oponenta bakalářské práce

Název bakalářské práce: Opakování a paradox žánrové fikce.

Autorka: Zuzana Sommerová

Oponent BP: Mgr. Ondřej Dadejčík, Ph.D.

Zuzana Sommerová se ve své bakalářské práci zaměřila na tzv. paradox žánrové fikce. Řešení tohoto paradoxu spočívá ve vysvětlení přitažlivosti, kterou pro čtenáře či diváky mají (zde diskutovaná) filmová a literární díla, která by měla být podle očekávání pro diváky a čtenáře nepřitažlivá, protože neinovativní, s opakujícími se zápletkami a jejich řešeními, stejnou či jen málo rozrůzněnou typologií postav apod. Autorka při řešení tohoto paradoxu sestupuje k obdobnému problému v případě „paradoxu brakové fikce“. Zde lze podle autorky vysledovat podobné potíže: *„braková fikce by nás neměla zajímat, protože již dané příběhy známe. Avšak přesně to, co nás na brakové fikci zajímá, je podle něj právě hlavně příběh. Paradox tedy spočívá v otázce, proč čtenář nebo divák tráví svůj čas čtením či sledováním příběhu, které již zná.“* (s. 26)

Bakalářská práce působí na první pohled promyšleně, její autorka postupně analyzuje jednotlivé aspekty zkoumaných jevů (děl žánrové a brakové fikce). Text se však povětšinou drží na popisné rovině, autorka jen místy sestupuje do centra zkoumaných problémů a většinou se v práci spokojuje s tím, co o dané věci (nutno přiznat vhodně zvolení) autoři píší, v čem spolu souhlasí, či nesouhlasí. Ve chvílích, kdy autorka vyjadřuje svůj kritický postoj, činí tak ve velmi stručné podobě, pouze formulací opaku kritizovaného tvrzení.

První část je věnována pojmu „estetického prožitku“. Autorka ji předřazuje z toho důvodu, aby tato část později přispěla k „rozboru paradoxů“ a k jejich řešení. Potenciál tohoto záměru je značný, nicméně autorka v této části zůstává v již zmíněné opatrné vzdálenosti k představovaným pojmům. Její výklad je „uzamčen“ v (estetické teorii dobře známých) kruhových a negativních vymezeních: *„počátek estetického prožitku vzniká zaujetím estetického postoje“*, *„v estetickém postoji je náš prožitek nezainteresovaný ... všímáme si tak estetických kvalit díla“* (s. 9), *„v průběhu estetického prožitku nedochází pouze k smyslovému vjemu, ale i aktivní konstituci estetického objektu“* (s. 10) atd. K pozitivnímu objasnění povahy estetického prožitku (až na letmou, nerozvedenou poznámku o jeho sebereflekujícím a tudíž v jistém smyslu kognitivním charakteru) zde nedojde. Navíc, domnívá se autorka, když píše, *„že při estetické prožitku může docházet k sebereflexi vnímatele“* (s. 11), že lze nalézt estetické prožitky, v jejichž případě k tomu docházet nemusí? U obhajoby by bylo možné prodiskutovat, jaké vymezení estetického prožitku má v takových případech autorka na mysli. Využití potenciálu této části pro jinak zajímavý problém paradoxu žánrové, resp. brakové fikce, tedy zůstává od počátku omezený. Přitom i v případě rozboru obou paradoxů nalezneme k tomuto rozvedení zajímavé příležitosti (zmínka o „hře imaginace“, téma rozdílu konkretizací v estetickém a mimoestetickém naladění atd.).

Podívejme se tedy rovnou na výslednou tezi, resp. pokusme se ji rekonstruovat. Jeden z kritizovaných autorů – Noël Carroll – podle autorky opomíjí skutečnost, že *„proces četby, či sledování díla je procesem, během kterého dochází k estetickému prožitku“* (s. 35). Paradox lze tedy formulovat, jsme-li poučeni kontinentální estetikou, následujícím způsobem: *„Avšak paradox můžeme v pozměněném smyslu přenést z angloamerického pojetí estetiky do pojetí kontinentálního. Čtenář brakové fikce k dílu zaujme estetický postoj. Tedy mezi ním a dílem dochází k estetické distanci. Po zaujetí estetického postoje čtenář ideálně v průběhu čtení díla ve své mysli aktivně konstituuje a dotváří estetický objekt. V případě brakové fikce však možnost takového dotvoření není příliš rozsáhlá. V tomto momentě nastává paradox. Přestože estetická hodnota je nízká, čtenář je dilem zaujat a pokračuje ve čtení podobných“*

děl.“ (s. 35) K řešení tohoto paradoxu se pak autorka, pokud mi nic neuniklo vyjadřuje na s. 37: „*Jak jsem již uvedla v počátečních kapitolách, estetický prožitek je obohacující a po skončení recepce a případně responze daného díla, je vnímatel v odlišném stavu, než se nacházel před započítím recepce. Z tohoto důvodu opakované čtení nebo sledování uměleckého díla, ať už stejného či podobného, není paradoxní. Braková literatura má malou estetickou nebo uměleckou hodnotu a diváka nebohacuje v takové míře jako díla nebraková. Za paradoxní lze tedy považovat žánrový brak, avšak mluvit o paradoxu žánrové fikce jako celku nelze.*“ (s. 37).

Prísnejší čtenář může dojít, dle mého názoru, k těmto závěrům: (1) obohacující povaha estetického prožitku v počátečních kapitolách uspokojivým způsobem vysvětlena či objasněna nebyla; 2) paradox je odstraněn v případě esteticky hodnotných děl žánrové fikce s odkazem na tuto obohacující povahu; 3) v případě brakové fikce paradox zůstává, protože se nejedná o tvorbu esteticky hodnotnou, resp. skýtající příležitost k oné proměně vnímatele, která odstraňuje původní paradox. Paradox žánrové fikce byl tedy omezen odkazem na tu část této produkce, která je esteticky hodnotná, zůstává však nevysvětlen v té části žánrové produkce, která esteticky hodnotná není. Vzhledem k tomu, že onen rozdíl v „estetické hodnotě“ zůstává spíše skryt „za textem“, vyvstává otázka, k jakému závěrečnému a zároveň informativnímu tvrzení autorka vlastně dochází. U obhajoby by bylo záhodno uvedené momenty ještě jednou shrnout a formulovat jednoznačně vlastní pozici ze strany autorky v rámci daného problému.

Bakalářskou práci Zuzany Sommerové doporučuji k obhajobě a v případě úspěšné obhajoby navrhuji hodnotit stupněm **velmi dobře**.

V Litoměřicích 6. 9. 2013

.....
Mgr. Ondřej Dadejík, Ph.D.